

случай не би могло да се каже за България онова, което историята казва за Троя – че една жена я е погубила? София, 1906, септ. 29

А „Сара“ завършва със следното двустичие:

...бъдещата майка нежна
на свирепий Баязита².

Тук вече е съществено конципирането на разбирането за греха и наказанието в неговата дълговечност – внукът на Сара и Иван Александър погубва България, а осъзнаването на тежестта на тази греховност не е фигурализирано посредством безглавите, вампирянали тела или блуждаещите, безумни сенки, тъй като плодът на греха е по-ужасен в привидната му (детска) невинност: става дума вече не за цареубийство, а за родиноубийство.

В същия контекст е показателно и друго едно свързване – на „Светослав Тертер“ с „Татарска царица“, като, разбира се, в последния текст отсъства Светослав – братът освободител на родината. Спасението постига сестрата, независимо от това, че е предала съпруга си, чрез думите на беловласия старец, изречени в самия край на текста:

– България щом те прощава
и господ простил те е вече!

И макар в тези думи да е проявена определена ценностна, оценъчна йерархия и родината да е подсказана като проявление на божественото на земята, а инстанцията родина да е посредник между земното и божественото, стихотворението загатва за докоснатия от редица Вазови текстове и зареден с изключителен трагичен потенциал сюжет за принесената в жертва (в името на царството) дъщеря на владетеля. (Личните жертви в името на династични бракове, когато те са следствие на царската воля и политическата целесъобразност, са представени от мъжка гледна точка в произведението на Евгений Константинов „Сватбите на Йоан Асен“.)

По-значимо ми се струва именно внимателното, но бегло загатнато и неразгърнато в текстова тъкан, вглеждане на Вазов в самите истории, особено в тези на героините и най-вече в драматичните и трагичните измерения на самите техни истории, пред които българската литература сякаш се стъписва, за да се концентрира предимно върху дъщерята на Георги Тертер още от драмите на Войников. Ситуацията на пожертваната царска дъщеря се оказва харесвана от литературата, тъй като и „Дъщерята на Калояна“ на Фани Попова-Мутафова борава с Войниковата и Вазовата матрица, разполагайки я във време на възход на българското царство, а не в ескалирането на натрупващите се съдбовни знаци на пропадането.

В хронологията на жертването на девича невинност в „Легенди при Царевец“ Вазов ще стигне до изпровождането на Мара, както е запомнена царкинята в и от народната песен.

„Легенди(те) при Царевец“ са в по-голямата си част легенди за силата на проклятието, за смазващата тежест на греха, но и за възродимостта на нещата и успокояването (смириването) на безпокойните духове и души, за възможното постигане на необходимата битийна хармоничност, независимо в какво отстояние във времето се случва тя – легендите са разкази за драми и травми на фона